

خانواده و سبک زندگی

تأثیر فضای مجازی بر سبک زندگی خانواده

فاطمه حبیبی^۱، فاطمه اسفندانی^۲، مریم اسدزاده^۳، الهه محمدیان^۴، مبینا ایمانی صدر^۵

چکیده

فضای مجازی نسل جدیدی از روابط اجتماعی است و با اینکه عمر زیادی از آن نگذشته، توانسته است در زندگی مردم جایگاه ویژه‌ای کسب نماید. افراد بسیاری درسین مختلف و از گروه‌های اجتماعی متفاوت در فضای مجازی کنارهم آمده و از فاصله‌های بسیار دور دردنیای واقعی، از این طریق با هم ارتباط برقرار می‌کنند. درکنار کارکردهایی که این فضا برای افراد دارد، تأثیرات بسیاری نیز درجنبه‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد جامعه می‌گذارد، یکی از این‌ها تأثیر فضای مجازی بر سبک زندگی افراد و خانواده‌ها است. دراین پژوهش رابطه بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی با برخی از مقوله‌های سبک زندگی بررسی شده است. هدف از این پژوهش بررسی تأثیر فضای مجازی بر سبک زندگی است که با روش کتابخانه‌ای و میدانی و با ابزار پرسشنامه در نمونه‌ای ۲۵۰ نفری از شهروندان منطقه ۱۰ تهران انجام شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد:

درکل میزان موافقت با شاخص‌های ۲۰ گانه سبک زندگی با میانگین توافق برابر با 4.13 درحد "زیاد و بالاتر" است. ومهم‌ترین شاخص‌های سبک زندگی برای سه شاخص "

۱. دانش پژوه مدرسه علمیه حضرت حجت(عج) تهران، مقطع سطح ۲(کارشناسی).

۲. دانش پژوه مدرسه علمیه حضرت حجت(عج) تهران، مقطع سطح ۲(کارشناسی)

۳. دانش پژوه مدرسه علمیه حضرت حجت(عج) تهران، مقطع سطح ۲(کارشناسی)

۴. دانش پژوه مدرسه علمیه حضرت حجت(عج) تهران، مقطع سطح ۲(کارشناسی)

۵. دانش آموخته مدرسه علمیه حضرت حجت(عج) تهران، مقطع سطح ۳ (کارشناسی ارشد)

خداوند در تمام امور زندگی انسان مؤثر است، اهل بیت در زندگی ما جایگاه ویژه‌ای دارند، نمازیکی از عبادت‌های روزمره است و مطالعه کردن در اوقات فراغت خوب و پسندیده است."

مهم‌ترین کاربردهای اینترنت و فضای مجازی در خانواده‌ها عبارتند از: استفاده از اینترنت در امرآموزش، کسب اطلاعات علمی و پژوهشی و کسب درآمد و بهره‌گیری اقتصادی.

بالاترین میزان استفاده به ترتیب برای بسترهای "اینترنت، اینستاگرام، واتس‌آپ بیان شده است.

مهمترین تأثیرات آسیب‌زا در فضای خانواده مربوط به شاخص "روابط دختر و پسر خارج از چارچوب خانواده، تغییر نوع ارزش و ضد ارزش‌ها در خانواده و تغییر نوع تفریحات خانواده" می‌باشد.

کلیدواژه: فضای مجازی، اینترنت، سبک زندگی، خانواده.

- روابط دختر و پسر خارج از چارچوب خانواده
- تغییر نوع ارزش و ضد ارزش ها در خانواده
- تغییر نوع تفریحات خانواده
- تغییر رفتارهای سیاسی و مشارکت در گروه‌های اجتماعی
- میزان و نوع هزینه‌های اقتصادی و مالی.

بررسی میزان تأثیر فضای مجازی بر سبک زندگی خانواده با رویکردهای مختلف سبک زندگی، کاربرد اینترنت و فضای مجازی در خانواده، استفاده از اینترنت و فضای مجازی، تأثیر اینترنت و فضای مجازی بر خانواده نشان می‌دهد که تأثیر فضای مجازی بر گزاره‌های اصلی سبک زندگی خانواده‌های شهر تهران کم‌رنگ بوده است. همچنین بیشترین کاربرد اینترنت و فضای مجازی در مورد کسب اطلاعات علمی، پژوهشی و بهره‌گیری اقتصادی است. همچنین بیشترین بستر مورد استفاده اینستاگرام، واتس‌آپ است. بیشترین تأثیر آسیب‌زای این فضا در خانواده بر روابط دختر و پسر خارج از چارچوب خانواده، تغییر نوع ارزش و ضد ارزش‌های خانواده، تغییر نوع تفریحات خانواده، تغییر رفتارهای سیاسی و مشارکت در گروه‌های اجتماعی، میزان و نوع هزینه‌های اقتصادی و مالی است. اما باید یادآوری نمایم نقص سنجش وضعیت بهره‌گیری از محتواهای داخلی و خارجی به تفکیک در گروه بین پاسخگویان، از جمله اشکالات این تحقیق بود که امکان قضاوت و تحلیل در مورد آثار مخرب و یا مفید فضای مجازی را فراهم نکرده است.

پیشنهادهای و راهکارها

در دنیای پیچیده و پُرسرعت امروز اینترنت و فضای مجازی خود جزئی از سبک زندگی شده است. به عبارتی نمی‌توان نقش و جایگاه این بسترهای ارتباطی مُدرن را در زندگی روز

مره انکارکرد. آنچه مهم است و باید مورد توجه و تمرکز تک تک افراد و همچنین فرایندهای نظارتی جامعه قرار گیرد، امکان تولید و بازپخش محتواها و پیامهای مخرب است. که نیاز به فیلترها و دیدبانهای هوشمند دارد تا افراد کمتر پخته و آماده تحت تأثیر آن از مسیر اصلی استفاده و کاربرد این بسترهای ارتباطی خارج نشوند. بر این اساس پیشنهاد می‌شود:

۱. با آموزش و افزایش سواد رسانه‌ای بهره‌مندان از اینترنت و فضای مجازی به‌ویژه در مدارس، از سطوح راهنمایی و متوسطه که بسیار ضروری است، امکان استفاده‌ی هدفمند و مفید را جایگزین حذف و یا فیلترهای مکرر نمود.

۲. سطح سواد و اطلاعات والدین و بزرگسالان را در خانواده به سطح سواد و فناوری و هوشمندی بچه‌ها رساند تا خانواده‌ها و والدین فراتر از فرزندان آمادگی استفاده و کنترل این فضا را داشته باشند.

۳. باید به جامعه و کاربران توجه داد که این رسانه‌های نوین همان سبک و کانالهای ارتباطی و برای برقراری ارتباط سالم هستند و باید در راستای رشد و کمال خود از آنان استفاده کرد.

۴. هرچند فضای مجازی اصولاً نظارت‌پذیر نیست خانواده‌ها می‌توانند برای صیانت از فرزندانشان در برابر پیامدهای سوء فضای مجازی راهکارهای اخلاقی را به کار برند و از شدت آسیب‌ها بکاهند. توجه به این نکته ضروری است که برخی از راهکارهای مقابله با آسیب‌های فضای مجازی باید در سطحی بالاتر از خانواده پیگیری شود، درعین حال خانواده‌ها می‌توانند مطالبه‌گر اجرای این راهکارها باشند؛ راهکارهایی مانند شبکه ملی اطلاعات، مطالبه مدیریت اسلامی- ایرانی فضای مجازی از مسئولان.

منابع و مآخذ

- قرآن کریم،
- امام خامنه ای، سید علی، پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری، آرشیو بیانات.
- احمدی مقدم، (۱۳۹۶)، پیش‌گیری از بزهدیدگی اطفال در خصوص جرائم اخلاقی در فضای مجازی با تأکید بر شبکه‌های اجتماعی، دانشگاه عدالت، پایان‌نامه ارشد.
- اسماعیلی، حسن و نصراللهی، محمدصادق، (۱۳۹۵)، پالایش فضای مجازی؛ حکم و مسائل آن از دیدگاه فقهی، فصلنامه علمی- پژوهشی دین و ارتباطات، سال بیستم و سوم، شمار اول، ۵۳-۸۰.
- بنت، اندی، (۱۳۹۳)، فرهنگ و زندگی روزمره، ترجمه: حسن چاوشیان، لایلا جوافشانی، چ دوم، تهران، اختران
- بهشتی، سید جواد، (۱۴۰۰)، این‌گونه باشیم، جلد ۱، تهران، نشر معارف.
- حسن زاده، لایلا و دیگران، (۱۳۹۵)، آسیب‌شناسی فضای مجازی و خانواده، نشریه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، شماره ۴
- خجیر، یوسف، (۱۳۹۵)، ظرفیت‌ها و آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی. موبایل محور در جامعه ایرانی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ.
- دانش، یوسف، مصطفی، ظهیری نیا، (۱۳۹۷)، مطالعه کیفی پیامدهای استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه هرمزگان، فصلنامه مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، شماره ۴۱۷.

- ساروخانی، باقر، (۱۳۷۰)، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده، تهران، سروش.
- چینی فروشان، ندا و دیگران، (۱۳۹۶)، حقیقت مجازی (درباره فضای مجازی چه بدانیم و چه بگوییم؟) تهران، مرکز ملی فضای مجازی.
- صلاحی، محمود، (۱۳۹۶)، مدیریت فضای مجازی، تهران، اندیشه‌سکه اسوه.
- طبرسی، فضل ابن الحسن (۱۳۷۴)، تفسیرجامع الجوامع، ترجمه احمد امیری شادمهری، جلد ۳، چاپ دوم، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی.
- عباس زاده افشاری، فریبا، عابدینی، امیر، (۱۳۹۸)، سبک زندگی، تهران، نوید آزادگان.
- علم الهدی، سید احمد، مرویان، حسینی، سید مهدی، (۱۳۹۸)، سبک زندگی اسلامی، مشهد، به نشر.
- عمید، حسن، (۱۳۸۹)، فرهنگ فارسی عمید، چاپ اول، نشر میلاد نور/ نمونه.
- قائمی، علی، (۱۳۸۴)، نظام حیات خانواده در اسلام، چاپ نهم، تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- کمال، حامد و محمد کمال، (۱۳۹۵)، ناگفته‌های فضای مجازی، تهران، سیمای فلق.
- معین، محمد، (۱۳۸۱)، فرهنگ فارسی معین، چاپ اول، تهران: نشر ندا.
- نصیری، ولی الله، دهقان، رحیم، (۱۳۹۴)، اعتیاد اینترنتی و پیامدهای آن بر ابعاد مختلف تربیت، پژوهشنامه تربیت تبلیغی، شماره ۷ و ۸.
- یانگ، کیمبرلی. اس؛ د آبرئو، کریستیانو نابوکو. (۱۳۹۱)، اعتیاد اینترنتی، کتاب راهنما برای ارزیابی و درمان، ترجمه، فاطمه وحدتیا، تهران، نشر آسیم.

